

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПЛАНТАРНИХ ЕНТЕЗОПАТІЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЕКВІНУСУ

Турчин О.А., Лябах А.П., Міхневич О.Е.

ДУ "Інститут травматології та ортопедії НАМН України", м. Київ

Резюме. Провели аналіз результатів обстеження пацієнтів із підшовним фасціїтом і метатарзалгією, встановили взаємозв'язок плантарних ентезопатій та функціонального еквінуса. **Мета роботи.** Дослідити зв'язок метатарзалгії та підшовного фасціїту з функціональним еквінусом. **Матеріали і методи.** Результати обстеження 161 пацієнта з плантарними ентезопатіями: 104 пацієнтів (145 випадків) із підшовним фасціїтом, 57 пацієнтів (78 випадків) із метатарзалгією, у яких визначали вплив функціонального еквінуса на їх виникнення. Застосовували клініко-рентгенологічний та статистичний методи досліджень. **Результати.** Встановлено, що функціональний еквінус стопи суттєво пов'язаний із підшовним фасціїтом ($p < 0,05$) та метатарзалгією ($p = 0,002$). Метатарзалгія під головною 1-ї плеснової кістки супроводжується функціональним еквінусом у 100% випадків, під головками 2-4-ї плеснових кісток – у 37,2% випадків. Функціональний еквінус суттєво впливає на наявність метатарзалгії загалом ($p = 0,002$), при цьому його вплив на метатарзалгію із локалізацією під головками 2-4-ї плеснових кісток є несуттєвим ($p = 0,3$). **Висновки.** На локалізацію метатарзалгії суттєво ($p < 0,001$) впливає відносна довжина 1-ї плеснової кістки: за наявності відносно довгої 1-ї плеснової кістки слід очікувати розвитку метатарзалгії під її головною, за наявності відносно короткої та нейтральної 1-ї плеснової кістки вірогідним є розвиток метатарзалгії під головками 2-4-ї плеснових кісток.

Ключові слова: функціональний еквінус, метатарзалгія, підшовний фасціїт, стопа.

Вступ

Біль у стопі є надзвичайно розповсюдженим явищем, переважно пов'язаним із проблемами ортопедичного характеру і зустрічається, за даними американських авторів, у 10-24% населення [1]. Одними із найчастіших є плантарні ентезопатії: підшовний фасціїт (ПФ) та метатарзалгія (М). МКХ-10 класифікує їх як ентезопатію у блоці М70 – М79 (Інші захворювання м'яких тканин): М77.3 – п'яtkова шпора, М77.4 – метатарзалгія, М77.5 – інші ентезопатії стопи.

Більшість авторів вважають, що плантарні ентезопатії обумовлені особливостями будови стопи вродженого та/або набутого характеру, циклічним навантаженням скелету та зв'язкового апарату в процесі ходьби. Особливу, якщо не визначальну роль у генезі ентезопатій грає плоска стопа [2]. Низка публікацій присвячена анатомо-біомеханічному феномену функціонального еквінуса як імовірному етіопатогенетичному чиннику ПФ та М [2, 3, 7].

Функціональний еквінус (ФЕ) – субклінічна анатомо-функціональна невідповідність, обумовлена вродженим вкороченням та жорсткістю литкового м'яза та/або підшовної фасції, що виникає як своєрідна компенсація у випадку критичного

дефіциту розгинання стопи (менше 10°) при ходьбі; при цьому дефіцит розгинання стопи компенсується вальгусом заднього відділу та відведенням переднього [6].

Вважають, що ФЕ може бути присутнім у осіб із ПФ, М, ахілотендопатією, плоскою стопою, вальгусним відхиленням 1-го пальця, нестабільністю гомілковостопного суглоба [2, 6, 7, 8]. Зокрема, Cheung та спів. показали, що ПФ за наявності ФЕ зустрічається вдвічі частіше, що може бути свідченням взаємозв'язку ФЕ та ПФ [3].

Мета роботи – дослідити зв'язок метатарзалгії та підшовного фасціїту із функціональним еквінусом.

Матеріали і методи

Матеріалом для роботи стали результати обстеження 161 пацієнта з плантарними ентезопатіями: 104 пацієнтів (145 випадків) із підшовним фасціїтом, 57 пацієнтів (78 випадків) із метатарзалгією, які проходили стаціонарне та амбулаторне лікування у ДУ "ІТО НАМН України". Використання даних історій хвороби проведене з урахуванням вимог комітету з біоетики ДУ "ІТО НАМН України". Критерії включення: відсутність системних захворювань, анамнезу

травм, операцій або захворювань стопи. Пацієнтам проводили ортопедичне обстеження.

Критерії діагнозу ПФ: ранковий “біль першого кроку”, який певною мірою ущухав із перебігом навантаження; локалізація болю – підшовна частина опорної поверхні п’яти; відсутність ознак локального запалення та системного захворювання; рентгенологічно – відсутність деструкції п’яткової кістки, можлива наявність “шипа” або “шпори” (остеофіт у місці прикріплення ПА, tug lesion – ушкодження від розтягнення). У всіх випадках діагноз ПФ був підтверджений сонографічно. Основними УЗ-ознаками були: гіпоехогенне потовщення ПА до 4 мм та більше, гіперехогенні фокальні потовщення різних розмірів та втрата волокнистої структури. Іншими ознаками є порушення кортикальної лінії п’яткової кістки в місці прикріплення ентезису, перифасціальний набряк у гострих випадках. Подальший перебіг та тривалість захворювання обумовлювали втрату характерної структури ПА, виявлення рідинного ексудативного компоненту навколо фасції, появу локусів васкуляризації у режимі енергетичного доплерівського картування.

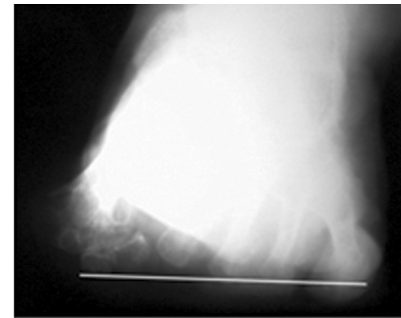
Критерії діагнозу метатарзалгії: біль під головою відповідної плеснової кістки, пов’язаний із навантаженням; оmozоління та натоптиші, локалізовані в проекції головок відповідних плеснових кісток. Рентгенологічно за даними навантажувальних рентгенограмах у прямій та аксіальній проекції головок плеснових кісток виявляли відносно довгі 2-4-ту плеснові кістки з порушенням метатарзальної параболи (рис. 1А, Б).

Проводили оцінку відносної довжини 1-ї плеснової кістки (рис. 2А, Б, В).

Відносно коротку 1-шу плеснову позначали як 1 ПК-, “нульову” 1-шу плеснову – як 1 ПК0, відносно довгу 1-шу плеснову – як 1 ПК+. Вираховували кількість випадків метатарзалгії з локалізацією під головою 1-ї плеснової кістки та 2-4-ї плеснових кісток.

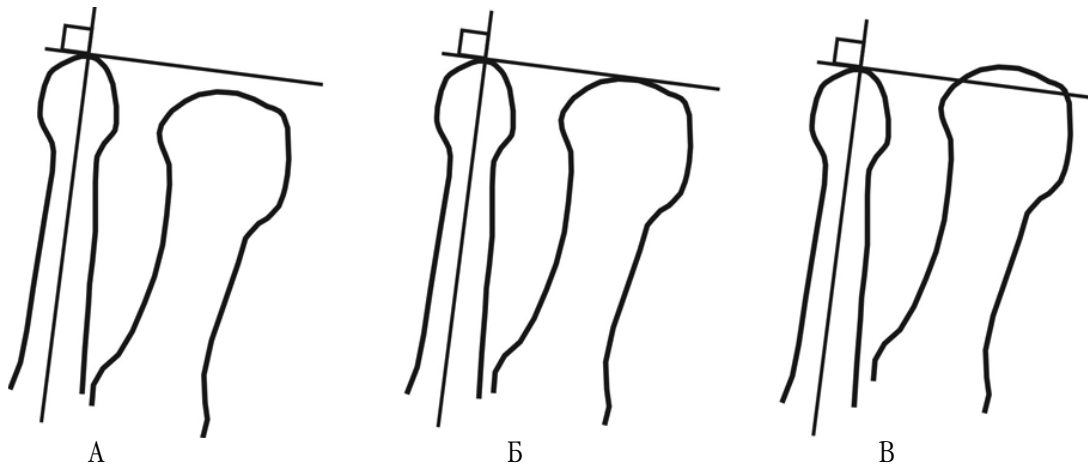

А

Б

Рис. 1. А) навантажувальна рентгенограма стопи, пряма проекція у пацієнтки з метатарзалгією, локалізація М – головка 2-ї плеснової кістки, молоткоподібна деформація 2-го пальця, дорсальний підвивих основної фаланги; Б) навантажувальна рентгенограма головок плеснових кісток

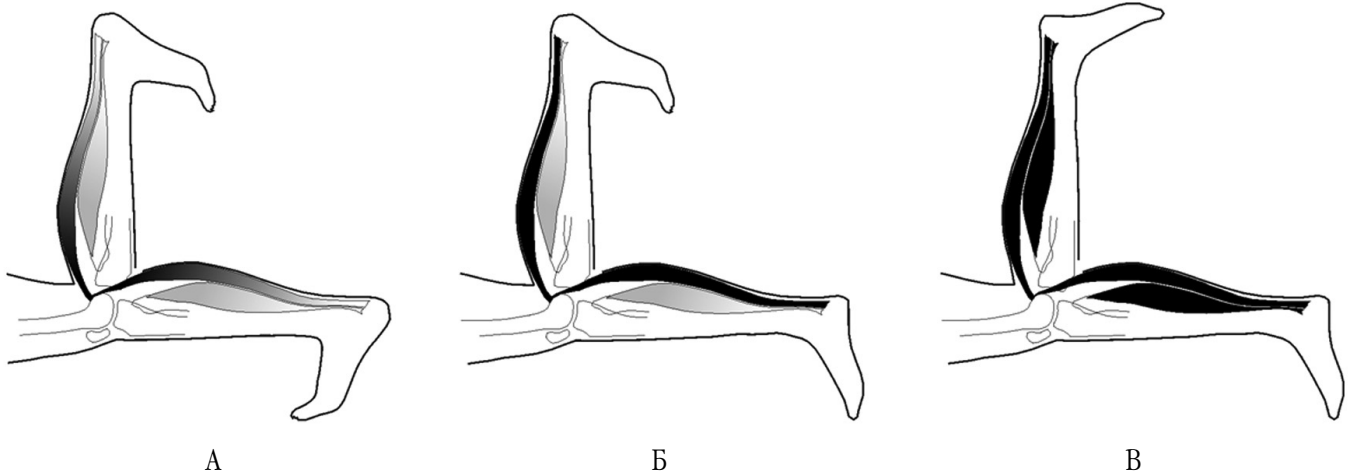

А

Б

В

Рис. 2. Оцінка відносної довжини 1-ї плеснової кістки за даними прямої рентгенограми стопи: А) відносно коротка 1-ша плеснова; Б) “нульова” довжина 1-ї плеснової; В) відносно довга 1-ша плеснова кістка

Рис. 3. Схематичне зображення проби N. Silfverskiöld:

А) в нормі обсяг розгинання стопи однаковий при згинанні і розгинанні гомілки; Б) литковий еквінус, обсяг розгинання стопи більший під час згинання гомілки; В) литково-камбалоподібний еквінус, обсяг розгинання стопи однаково недостатній як під час згинання, так і під час розгинання гомілки

Функціональний еквінус визначали за допомогою проби N. Silfverskiöld (рис. 3А, Б, В).

Результати та їх обговорення

Розподіл пацієнтів за локалізацією метатарзалгії та наявністю ФЕ наведений у табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл випадків метатарзалгії залежно від локалізації та наявності ФЕ

Локалізація метатарзалгії	Наявність ФЕ	
	ФЕ (+)	ФЕ (-)
М 1	15	0
М 2-4	29	34
Усього	44*	34*

Примітки: * – $p=0,002$ (точний критерій Фішера).

М 1 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 1-ї плеснової кістки. М 2-4 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 2-4-ї плеснових кісток. ФЕ – функціональний еквінус

Як видно з табл. 1, ФЕ безумовно впливав на наявність М загалом ($p=0,002$), проте залежно від локалізації М оцінка його впливу є неоднозначною. ФЕ присутній в усіх випадках М із локалізацією М 1, але при локалізації М 2-4 присутній лише у 29 випадках (46% випадків локалізації М 2-4). Для визначення статистично значимого впливу ФЕ на наявність М із локалізацією М 2-4 ці випадки ($n=63$) також піддали аналізу за допомогою точного критерію Фішера (табл. 2).

Таблиця 2

Набори частот щодо залежності метатарзалгії з локалізацією М 2-4 та ФЕ

Наявність ФЕ	Наявність метатарзалгії М 2-4		Усього
	М 2-4 (+)	М 2-4 (-)	
ФЕ* (+)	28	0	28
ФЕ* (-)	33	2	35
Усього	61	2	63

Примітки: * – $p=0,3$ (точний критерій Фішера).

М 2-4 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 2-4-ї плеснових кісток. ФЕ – функціональний еквінус

Як видно з табл. 2, ФЕ не мав статистично значимого впливу ($p=0,3$) на наявність метатарзалгії М 2-4. Аналіз розподілу відносної довжини 1-ї плеснової кістки та локалізації М показав, що локалізація метатарзалгії М 1 була пов'язана з відносно довгою 1-ю плесною кісткою і в жодному випадку – з іншими варіантами відносної довжини 1-ї плеснової кістки. Натомість локалізація метатарзалгії М 2-4 поєднувалась із трьома можливими варіантами відносної довжини 1-ї плеснової кістки (табл. 3).

Таблиця 3

Набори частот: відносна довжина 1-ї плеснової кістки – локалізація метатарзалгії

Відносна довжина 1-ї плеснової кістки	Локалізація метатарзалгії		Усього
	М 1	М 2-4	
1 ПК (-)	0	33	33
1 ПК (0)	0	14	14
1 ПК (+)	15	16	31
Усього	15	63	78

Примітки: 1 ПК – перша плеснова кістка.

М 1 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 1-ї плеснової кістки. М 2-4 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 2-4-ї плеснових кісток

Метатарзалгія з локалізацією М 1 не зустрічалась за наявності відносно короткої та нейтральної 1-ї плеснової кістки, що дозволяє об'єднати дані перших двох рядків і визначити вплив довжини 1-ї плеснової кістки на локалізацію М (табл. 4).

Таблиця 4

Набори частот після об'єднання даних: відносна довжина 1-ї плеснової кістки – локалізація метатарзалгії

Відносна довжина 1-ї плеснової кістки	Локалізація метатарзалгії		Усього
	М 1	М 2-4	
1 ПК* (-, 0)	0	47	47
1 ПК* (+)	15	16	31
Усього	15	63	78

Примітки: * – $p < 0,001$ (точний критерій Фішера).

1 ПК – перша плеснова кістка. М 1 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 1-ї плеснової кістки. М 2-4 – метатарзалгія з локалізацією під головкою 2-4-ї плеснових кісток

Як свідчать дані, наведені в табл. 4, відносна довжина 1-ї ПК самим суттєвим чином ($p < 0,001$) впливає на локалізацію М: за наявності відносно довгої 1-ї ПК слід очікувати розвитку М під головкою 1-ї ПК, за наявності відносно короткої та нейтральної 1-ї ПК вірогідним є розвиток М під головками 2-4-ї ПК.

Структурними факторами, що здатні викликати ПФ та М, вважають синдром недостатності 1-го променя, що проявляється короткою 1-ю плесною кісткою та гіпермобільністю 1-го променя [4]; порушення метатарзальної параболи, що включає задовгу 1-шу плеснову кістку, порушення довжини 2-4-ї плеснових кісток або брахіметатарзію [5].

С. Cazeau та Y. Stiglitz описали збільшення тиску в передньому відділі стопи під час навантаження при об'ємі розгинання менше 5° , що призводить до виникнення метатарзалгії [6].

Наявність ФЕ у пацієнтів із ПФ зареєстрована не у всіх випадках, розподіл даних представлений у табл. 5.

Таблиця 5

Набори частот щодо залежності ПФ та ФЕ

Наявність ФЕ	Наявність ПФ		Усього
	ПФ (+)	ПФ (-)	
ФЕ* (+)	128	33	161
ФЕ* (-)	17	30	47
Усього	145	63	208

Примітки: * – $p < 0,05$ (χ^2 критерій)

Розрахунки показали статистично значимий вплив ($p < 0,05$) ФЕ на наявність ПФ.

Проведені розрахунки підтвердили статистичну значимість залежності ПФ та метатарзалгії від ФЕ у пацієнтів обраного контингенту, що робить коректним подальші етапи дослідження.

Виявлення залежності між рівнем розгинання у гомілковостопному суглобі та ПФ суперечливе, оскільки обмеження розгинання розглядається як основна причина його виникнення. Ця гіпотеза базується на теорії литкового еквінуса, який під час навантаження спричиняє аномальну компенсаторну пронацію у підтаранному суглобі і – як наслідок – перевантаження ПА [9].

Різні автори дають різну частку наявності ПФ при ФЕ (табл. 6).

Таблиця 6

Частка ПФ у пацієнтів із ФЕ

Автори	Частка ПФ
J. Labovitz et al. [15]	40,5%
A. Patel et al. [13]	83%
S.R. Hill [9]	88%

До речі, подібний механізм виникає під час носіння жінками взуття на високих підборах [8]. Хоча ця теорія загальноприйнята, існує небагато літературних джерел на її підтвердження. На противагу цьому М.В. Cornwall, Т.Г. McPoil встановили, що незначне обмеження розгинання у ГСс (в середньому до $9,6^\circ$) майже не впливало на зміну біомеханічних показників заднього відділу стопи під час навантаження [10]. Було виявлено, що компенсація відбувається за рахунок збільшення часових показників. Однак низка досліджень виявляє пряму залежність між розвитком ПФ та зменшенням обсягу розгинання у ГСс; доведено, що у пацієнтів із обсягом розгинання $< 10^\circ$ ризик виникнення ПФ збільшується у 2,1 рази [11, 12].

Окрім того, доведено, що консервативне лікування ПФ, а саме щоденна гімнастика литкових м'язів та підшовної фасції впродовж 15-30 хвилин збільшує обсяг розгинання у гомілковостопному суглобі на $3,03^\circ$, що дозволяє зменшити больовий синдром [13].

Біомеханічні дослідження показали, що обмеження розгинання у гомілковостопному суглобі призводить до посилення навантаження на метатарзус за рахунок більш раннього контакту з опорою та збільшення тривалості заднього поштовху [6, 14]. За таких умов компенсаторно виникає перевантаження ентезису в ділянці кріплення до п'яткової кістки або в передньому відділі стопи [12].

Висновки

1. Функціональний еквінус стопи суттєво пов'язаний із підшовним фасціотом ($p < 0,05$) та метатарзалгією ($p = 0,002$), що дає підстави розглядати ці нозології в якості больових синдромів стопи, пов'язаних із функціональним еквінусом.

2. Локалізація метатарзалгії під головкою 1-ї плеснової кістки супроводжується функціональним еквінусом у 100% випадків, під головками 2-4-ї плеснових кісток – у 37,2% випадків. Функціональний еквінус суттєво впливає на наявність метатарзалгії загалом ($p=0,002$), при цьому його вплив на метатарзалгію із локалізацією під головками 2-4-ї плеснових кісток є несуттєвим ($p=0,3$). На локалізацію метатарзалгії суттєво ($p<0,001$) впливає відносна довжина 1-ї плеснової кістки: за наявності відносно довгої 1-ї плеснової кістки слід очікувати розвитку метатарзалгії під її головкою, за наявності відносно короткої та нейтральної 1-ї плеснової кістки вірогідним є розвиток метатарзалгії під головками 2-4-ї плеснових кісток.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів під час підготовки статті.

Література

1. *Kuyvenhoven M.M.* The foot function index with verbal rating scales (FFI-5pt): a clinimetric evaluation and comparison with the original FFI / *M.M. Kuyvenhoven, K.J. Gorter, P. Zuijthoff* [et al.] // *J. Rheumatol.* – 2002. – V. 29, № 5. – P. 1023–1028.
2. *Mosca V.S.* Flexible flatfoot in children and adolescents / *V.S. Mosca* // *J. Child. Orthop.* – 2010. – V. 4, № 2. – P. 107–121.
3. *Cheung J.T.* Effect of Achilles tendon loading on plantar fascia tension in standing foot / *J.T. Cheung, M. Zhang* // *Clinical Biomechanics.* – 2006. – № 21. – P. 194–203.
4. *Viladot A.* Metatarsalgia due to biomechanic alterations of the forefoot / *A. Viladot* // *Orthop. Clin. North Am.* – 1973. – № 4. – P. 165.
5. *Whitney A.K.* Triplane Taxonomy of Foot and Limb Deformity. Lecture notes / *A.K. Whitney* // *Pennsylvania College of Podiatric Medicine.* – 1970.
6. *Cazeau C.* Effects of gastrocnemius tightness on forefoot during gait / *C. Cazeau, Y. Stiglitz* // *Foot Ankle Clin.* – 2014. – № 19. – P. 649–657. DOI:10.1016/j.fcl.2014.08.003.
7. *Malliaras P.* Reduced ankle dorsiflexion range may increase the risk of patellar tendon injury among volleyball players / *P. Malliaras, J.L. Cook, P. Kent* [et al.] // *Journal of Science and Medicine in Sport.* – 2006. – № 9. – P. 304–309.
8. *Waclawski E.* Systematic review: plantar fasciitis and prolonged weight bearing / *E. Waclawski, J. Beach, A. Milne* // *Occupational Medicine.* – 2015. – V. 65, № 2. – P. 97–106.
9. *Hill R.S.* Ankle equinus: Prevalence and linkage to common foot pathology / *R.S. Hill* // *Journal of the American Podiatric Medical Association.* – 1995. – № 85. – P. 295–300.
10. *Cornwall M.W.* Effect of ankle dorsiflexion range of motion on rearfoot motion during walking / *M.W. Cornwall, T.G. McPoil* // *Journal of the American Podiatric Medical Association.* – 1999. – V. 89, № 6. – P. 272–277.
11. *Irving D.B.* Factors associated with chronic plantar heel pain: A systematic review / *D.B. Irving, J.L. Cook, H.B. Menz* // *Journal of Science and Medicine in Sport* 2006. – V. 9, № 1-2. – P. 11–22.
12. *Riddle D.L.* Risk factors for Plantar fasciitis: a matched case-control study / *D.L. Riddle, M. Pulisic, P. Pidcoe* // *J. B. J. S. Am.* – 2003. – V. 85-A. – P. 872–877.
13. *Patel A.* Association between plantar fasciitis and isolated contracture of the gastrocnemius / *A. Patel, B. DiGiovanni* // *Foot Ankle Int.* – 2011. – № 32. – P. 5–8.
14. *Gastwirth B.W.* An electrogoniographic study of foot function in shoes of varying heel heights / *B.W. Gastwirth, T.D. O'Brien, R.M. Nelson* [et al.] // *J. Am. Pod. Med. Assoc.* – 1991. – V. 81, № 9. – P. 463–472.
15. *Labovitz J.M.* The role of hamstring tightness in plantar fasciitis / *J.M. Labovitz, J. Yu, C. Kim* // *Foot Ankle Spec.* – 2011. – V. 4, № 3. – P. 141–144. DOI: 10.1177/1938640010397341.

CORRELATION BETWEEN PLANT ENTHESOPATHIES AND FUNCTIONAL EQUINUS

Turchyn O.A., Liabakh A.P., Mikbnevych O.E.

Summary. The analysis of the results of examination of patients with plantar fasciitis and metatarsalgia was carried out, and the correlation between plant enthesopathies and functional equinus was established. **Objective.** To study the correlation between plant enthesopathies and functional equinus. **Materials and methods.** Data of examination of 161 patients with plantar enthesopathies – 104 patients (145 cases) with plantar fasciitis and 57 patients (78 cases) with metatarsalgia – have been analyzed. The influence of the functional equinus for their development was determined. Clinical, radiological and statistical methods were used. **Results.** It was found that functional equinus has a significant connection with plantar fasciitis ($p<0.05$) and metatarsalgia ($p=0.002$). The metatarsalgia under the first metatarsal bone is accompanied by functional equinus in 100% of cases. The metatarsalgia under the 2-4 metatarsals is accompanied by functional equinus in 37.2% of cases. The functional equinus significantly influences the metatarsalgia in general ($p=0.002$), but the influence for the metatarsalgia with localization under the heads of 2-4 metatarsals is insignificant ($p=0.3$). **Conclusions.** The relative length of the 1st metatarsal bone significantly influences ($p<0.001$) the localization of the metatarsalgia: with a relatively long 1st metatarsal bone, one should expect the development of metatarsalgia under its head; however, metatarsalgia is likely to develop under the heads of 2-4 metatarsals in the case of a relatively short and neutral 1st metatarsal bone and with the metatarsal head in neutral position.

Key words: functional equinus, metatarsalgia, plantar fasciitis, foot.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПЛАНТАРНЫХ ЭНТЕЗОПАТИЙ И ФУНКЦИОНАЛЬНОГО ЭКВИНУСА

Турчин Е.А., Лябах А.П., Михневич О.Э.

Резюме. Провели анализ результатов обследования пациентов с подошвенным фасциитом и метатарзалгией, установили взаимосвязь плантарных энтезопатий и функционального эквинуса. **Цель работы.** Исследовать связь метатарзалгии и подошвенного фасциита с функциональным эквинусом. **Материалы и методы.** Результаты обследования 161 пациента с плантарными энтезопатиями: 104 пациентов (145 случаев) с подошвенным фасциитом, 57 пациентов (78 случаев) с метатарзалгией, у которых определяли влияние функционального эквинуса на их возникновение. Использовали клинический, рентгенологический и статистический методы исследования. **Результаты.** Установлено, что функциональный эквинус стопы существенно связан с подошвенным фасциитом ($p < 0,05$) и метатарзалгией ($p = 0,002$). Метатарзалгия под головкой 1-й плюсневой кости сопровождается функциональным эквинусом в 100% случаев, под головками 2-4-й плюсневых костей – в 37,2% случаев. Функциональный эквинус существенно влияет на наличие метатарзалгии вообще ($p = 0,002$), при этом его влияние на метатарзалгию с локализацией под головками 2-4-й плюсневых костей является несущественным ($p = 0,3$). **Выводы.** На локализацию метатарзалгии существенно ($p < 0,001$) влияет относительная длина 1-й плюсневой кости: при относительно длинной 1-й плюсневой кости следует ожидать развития метатарзалгии под ее головкой, при относительно короткой и нейтральной 1-й плюсневой кости вероятным является развитие метатарзалгии под головками 2-4-й плюсневых костей.

Ключевые слова: функциональный эквинус, подошвенный фасциит, метатарзалгия, стопа.

УДК 616.711:616.8-009.7:615.844

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ЕЛЕКТРОПУНКТУРНОЇ ДІАГНОСТИКИ Р. ФОЛЛЯ У ХВОРИХ НА ОСТЕОХОНДРОЗ ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА З НЕЙРОКОМПРЕСІЙНИМ БОЛЬОВИМ СИНДРОМОМ

Рой І.В., Гайко О.Г., Перфілова Л.В., Фіценко Я.В.

ДУ "Інститут травматології та ортопедії НАМН України", м. Київ

Резюме. Остеохондроз хребта – найбільш тяжка форма дегенеративно-дистрофічного ураження хребта, основу якого становить дегенерація міжхребцевого диска. Одною із клінічних форм остеохондрозу попереково-крижового відділу хребта є нейрокомпресійний больовий корінцевий синдром. **Мета роботи.** Підвищення ефективності діагностики шляхом кількісної оцінки функціонального стану періартикулярних структур попереково-крижового відділу хребта у хворих на остеохондроз попереково-крижового відділу хребта з нейрокомпресійним больовим синдромом за допомогою методу електропунктурної діагностики Р. Фолля. **Матеріали і методи.** За допомогою неінвазійного експрес-методу електропунктурної діагностики Р. Фолля обстежено 60 хворих на остеохондроз попереково-крижового відділу хребта з нейрокомпресійним больовим синдромом, зокрема 32 чоловіка та 28 жінок віком 23-83 роки. Дослідження проводили шляхом вимірювання показників біологічно активної точки періартикулярних структур попереково-крижового відділу хребта за умови обов'язкового виконання вимог методики. Кількісно визначали наявність, характер та ступінь інтенсивності патологічних змін (стадійно за Р. Фоллем) – запалення або дегенерації безпосередньо у періартикулярних